

systems of evaluations and norms. That is manifested in the destabilization of society, conflict and tension of relation. The mechanism of formation and functioning of political values in a particular society is closely connected with the common development of moral standards in different areas of public life.

Present day demands from modern society the creation of a sustainable, differentiated system of positive socio-political values, that compliant with the preferences of citizens, the historical realities and are promoted to development of a democratic society. It is observed growing importance of such values as order and stability, strengthening the state, from which its citizens expect positive changes in solving their material and social problems.

Specific hierarchy of individual values must be placed within the hierarchy that is recognized by community; the right to try to change the value system belongs to a very small number of people who have a special position in the community.

Thus, the system of values is developed within the culture and influence on the course of public life. Therefore, values can be defined as external factors that determine the installation of a system of vision by humanity itself. It is through this system a person perceives reality as value. Values act as limits of permissible action within the framework of a specific system and prohibition of exit out of its framework. Values are this system in general.

Key words: *political values, culture, society, community, solidarity, subsidiarity, system value.*

УДК 327+341.1:061.1ЄС

Пуйо Г. І.

асистент кафедри суспільних дисциплін
Мукачівського державного університету (Мукачево, Україна),
E-mail: pujo-galina@rambler.ru

УКРАЇНСЬКА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В ЄС: ОСНОВНІ ПРИЧИН ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

Анотація. *Досліджено сучасний стан та масштаби української трудової міграції в ЄС. Визначено структуру трудових мігрантів за гендерною ознакою, за віковими групами, рівнем освіти та сферою зайнятості. Досліджена географічна спрямованість та рівень участі різних регіонів України у трудовій міграції, виявлено причини такого розподілу. Визначено фактори впливу на трудову міграцію та її наслідки.*

Ключові слова: *міжнародна трудова міграція, міграційний процес, країни-члени ЄС.*

Українці є однією з найчисленніших національних груп мігрантів, що прибули до країн ЄС у пошуках праці і заробітків. Зрештою, це певною мірою вигідно для самої держави, якщо кошти, зароблені її громадянами, повертаються разом із ними на батьківщину. Однак основним негативним наслідком такої еміграції є, поперше, те, що більшість українців, котрі від'їжджають за кордон на роботу, працюють нелегально, бо працевлаштування там здається їм легшим і доступнішим. Зазвичай такі, на перший погляд, легкість і доступність у подальшому спричиняють непередбачувані наслідки: юридичні проблеми в країні перебування, соціальну незахищеність людини в чужому для неї середовищі. І по-друге – якщо іммігранти починають працювати легально, то переважно вже не повертаються на батьківщину.

ООН зазначає, що міграція є неминучим і потенційно вигідним компонентом сучасного життя кожної країни чи регіону світу [10, с. 3]. Визначення реальної картини української трудової міграції в ЄС дозволить краще усвідомити можливості, які надає міграція, а також формувати адекватну сучасним вимогам міграційну політику держави.

Не обійшли своєю увагою проблеми міграційних процесів і науковці. Слід відзначити праці таких вчених, як З. Воронович, Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. А. Малиновська, С. Одинець, Д. Б. Муратова, С. В. Науменко, О. В. Поліщук, Ю. І. Римаренко та ін. Проте серед наукових робіт, що досліджують процеси міграції, недостатньо уваги приділяється проблемам української трудової міграції.

Метою статті є визначення на основі вітчизняних і зарубіжних статистичних даних та проведених досліджень сучасного стану української трудової міграції в ЄС її основних причин та можливих наслідків цього явища.

Після розпаду Радянського Союзу неминучим наслідком глибокої кризи в Україні, як і в ряді інших колишніх радянських республік, стало різке послаблення соціальної захищеності більшості населення, різке зниження життєвого рівня. У 1994 р., у період найбільшого падіння макроекономічних показників, реальні доходи громадян упали до 19% порівняно з базовим рівнем 1991 р. Купівельна спроможність середньої зарплати за різноманітними продуктами харчування знизилась за період 1990 – 1993 рр. у 3 – 9 разів, а мінімальної зарплати – у 10 – 29 разів. У період гіперінфляції у 1992 – 1994 рр. особливо різким було падіння реальних розмірів пенсій. За межею бідності опинилося понад 80% населення. Скорочення обсягів виробництва призвело до різкого зменшення зайнятості і зростання безробіття. Рівень фактичного безробіття в країні за різними оцінками становив від 1,4 млн осіб до 3,5 млн, що становить 20 – 25% працездатного населення, а з урахуванням прихованого безробіття, вимушених відпусток за свій рахунок, затримкою виплат і без того низької заробітної плати рівень безробіття становив більше 40% [3]. Така глибока економічна криза та відкриття кордонів, дала поштовх розвитку зовнішньої трудової міграції в Україні.

Падіння рівня життя в Україні досягнуло тієї межі, коли заради заробітку люди погоджувались на будь-яку роботу в разі, якщо праця достойно (відповідно українським міркам) оплачувалась. Тому досить поширеним явищем стає виїзд за кордон на тимчасові заробітки висококваліфікованих працівників, які погоджувались виконувати будь-яку навіть низько кваліфіковану роботу. Не були виключенням і висококласні спеціалісти, люди з середньо-спеціальною та вищою освітою.

Низький рівень життя безпосередньо вплинув на зміну міграційних установок українців. З кожним роком зростає число тих, хто починає роздумувати в кращому випадку про тимчасову міграцію з країни, а в гіршому, що б покинути її назавжди. Так, за даними дослідження компанії HeadHunter, яке проводили у першій половині листопада 2012 року, аж 91% кваліфікованих фахівців зізналися, що думають про те, аби виїхати на роботу за кордон. Серед них 48% заявили, що їхні наміри виїхати з України – цілком серйозні [4].

Президент ГО «Всеукраїнська асоціація імміграційних адвокатів і консультантів» Сергій Крижановський під час інтернет-конференції в 2013 році заявив, що «За статистикою аналітиків, з України зараз хоче виїхати 2,5 мільйона чоловік. В недалекому майбутньому – 5 мільйонів чоловік. І коли-небудь – 10 мільйонів. Це, я б сказав, точка неповернення» [8].

Учасники опитування – це не типові заробітчани, до яких ми звикли: жінки-прибиральниці та чоловіки-підсобники, які їдуть в чужу країну, аби прогостувати сім'ю. Це люди, яким в середньому 30 років, вони мають вищу освіту (деякі навіть науковий ступені). Найцікавішим є те, що серед причин, чому хотіли б виїхати, на першому місці не низькі зарплати в Україні, а те, що ці люди не бачать хорошого майбутнього для себе та своєї сім'ї на батьківщині. На цю безперспективність вказали 72% опитаних, тоді як зарплата має значення лише для 44% [2].

Такі міграційні настрої в суспільстві назрівають тоді, коли простір можливостей в країні «стискається до межі» [1], пояснює доктор економічних наук, професор Ірина Прибиткова, провідний науковий співробітник Інституту соціології НАН України. «Це люди, які усвідомили, що у них немає майбутнього, їх майбутнє закінчується сьогодні, вони нічого не можуть спланувати (через нестабільні політичних і економічних реалій в країні)», – констатує експерт, яка досліджує процеси міграції в Україні протягом 21 року незалежності [1].

На сьогодні Україна є найбільшою країною-постачальником робочої сили в Європі. Наші громадяни працюють і у західноєвропейських країнах, і в країнах –

нових членах Євросоюзу, на теренах СНД, і навіть за океаном.

На жаль, наразі відсутні достовірні й повні дані про кількість українців, що працюють за кордоном. До того ж, дослідження, проведені різними відомствами й установами, використовують різні критерії для встановлення чисельності трудових емігрантів і відбивають ситуацію в країні лише частково (у певний період часу чи у певному регіоні), не даючи загальної картини та не визначаючи чітких тенденцій.

Так, форма статистичного обліку № 1-ТМ «Звіт про чисельність громадян України, які тимчасово працюють за кордоном» (дані збираються Державним центром зайнятості населення) фіксує лише тих українських трудових мігрантів, які були працевлаштовані за допомогою офіційних посередницьких структур; таких заробітчан у 2005 – 2008 рр. нараховувалось 56,5 – 80,4 тис. осіб відповідно.

За результатами обстеження «Життєві шляхи населення України», проведеного у березні 2001 р. у 8 областях Західної України та Донбасу на засадах додаткового модулю до обстеження з питань економічної активності населення, яке щоквартально здійснюється Держкомстатом, у 2000 р. за межами України працювали (за наймом) 380,5 тис. їх жителів, що було в 70 раз більше зареєстрованої державною статистикою кількості працівників-мігрантів з цих регіонів (5579 осіб.) [6]. Рівень участі працездатного населення в трудових міграціях склав 3,2%, в т. ч. осіб віком 20 – 49 років – 4,9%. Крім того 95,0 тис. осіб (0,8% населення віком 15 – 70 років) були задіяні у так званій «човниковій» торгівлі. Послання отриманих результатів з інформацією інших джерел дозволяє оцінити загальний обсяг трудових міграцій як мінімум в 1 млн. осіб.

Відповідно до даних обстеження, найбільш масові потоки трудової міграції спрямовані до Росії, Польщі, Чехії, Італії, Іспанії, Португалії, Угорщини, Греції, Словаччини.

У цілому на країни Західної і Центральної Європи (включаючи Туреччину і Кіпр) припадає майже 60% загального потоку трудових мігрантів з 8 областей України. У т. ч. Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина акумулюють 2/5 обсягу трудових мігрантів або 2/3 потоку міграції до країн старого зарубіжжя. Майже 40% українських трудових мігрантів працює в державах СНД і Балтії, на несвропейські країни (США, Канада, Аргентина) припадає менше 1% трудових мігрантів.

Дані Державної прикордонної служби щодо перетинів державного кордону є непридатними, оскільки, по-перше, відображають не кількість осіб, а кількість перетинів кордону, тобто одна й та сама особа може бути зафіксована декілька разів, по-друге, не дають можливості виділити трудових мігрантів із загальної маси переїжджаючих, оскільки реальні цілі осіб часто відрізняються від декларованих. Інформація консульських служб Міністерства закордонних справ України (далі – МЗС) про кількість громадян України, які перебувають та (чи або) яких взято на консульський облік, стосується не стільки трудових мігрантів, скільки осіб, які постійно мешкають за кордоном, зберігаючи українське громадянство. Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС), поряд з іншими даними, фіксує інформацію про кількість громадян України, яким видано дозвіл для виїзду на постійне місце проживання за кордон.

Джерелом статистичних даних щодо міграції населення є адміністративні дані територіальних підрозділів (органів) служби громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб МВС. Зокрема, на підставі зазначеної інформації отримуються дані щодо кількості громадян України, які виїхали за кордон на постійне місце проживання.

Саме відсутність комплексного емпіричного матеріалу не дозволяє провести ретельний і всебічний аналіз проблеми та є головною причиною недостатнього розуміння серйозності проблем міграції з боку вищого керівництва країни, яке не надає належної пріоритетності розробці державної міграційної політики.

Перше масштабне обстеження, проведене Державним комітетом статистики у

2001 р., охопило 18 тис. осіб працездатного віку у 8 областях України й дало змогу оцінити тогочасний загальноукраїнський обсяг тимчасових трудових міграцій у 2,3 – 2,7 млн, або 10% працездатного населення [3].

У цілому ці дані співпадали з оцінками Міністерства закордонних справ на основі інформації посольств України за кордоном, відповідно до якої на заробітках за межами держави перебували до 2,5 млн громадян. Водночас дані Міністерства соціальної політики України, отримані на основі аналізу ринку праці, дали змогу визначити обсяги трудової міграції приблизно у 3 млн осіб [3].

У 2008 р. Державним комітетом статистики України було опитано 22 тис. домогосподарств, у складі яких нараховувалося 48 тис. працездатних осіб по всій території України. Виявлено, що впродовж трьох років до моменту обстеження, тобто в 2005 – 2008 рр., на роботу за кордон бодай раз виїжджали 1,5 млн українців, або 5,1 % працездатного населення [7].

Таким чином, отримані дані були меншими, ніж наведені вище, оскільки обстеженням не були охоплені особи, які виїхали на роботу за кордон до 2005 р. і впродовж 2005 – 2008 рр. в Україну жодного разу не поверталися. Крім того, зовнішня трудова міграція українців, досягнувши максимуму на початку 2000-х рр., у наступні роки, коли економіка досить успішно розвивалася, дещо скоротилася.

Разом з тим у заявах політиків і публікаціях преси досі зустрічаються значно більші цифри щодо трудової міграції. Зокрема, у доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини називається цифра 5 млн. трудових мігрантів [15].

Теоретично корисним джерелом інформації, з допомогою якого можна було б контролювати точність оцінок вибіркового обстежень, є дані міжнародних організацій (Статкомітет СНД, Євростат, МОП, МОМ тощо) та відповідних органів країн призначення щодо чисельності працевлаштованих громадян України на основі офіційно наданих дозволів та контрактів на роботу. Однак, на жаль, по-перше, ці дані надходять до українських дослідників нерегулярно, зазвичай неофіційними каналами, по-друге, вказані цифри включають не лише трудових мігрантів, але й громадян України, які проживають за кордоном постійно (особливо це стосується Німеччини), по-третє, в ході вибіркового обстежень респонденти не завжди можуть точно визначити свій статус у країні перебування відповідно до місцевого законодавства.

Отримані в ході досліджень дані свідчать, що інтенсивність трудових міграцій вища у прикордонних областях і особливо висока в Закарпатській області. Трудові мігранти – майже виключно особи віком 20 – 49 років, тобто представники найбільш економічно продуктивних вікових груп. Частіше до роботи за кордоном залучається населення сіл і малих міст, майже 70% мігрантів становлять чоловіки. Переважна більшість мігрантів одружені. Однак, найбільш висока інтенсивність трудових міграційних поїздок властива розлученим. Для розлучених мігранток-жінок, які змушені утримувати дітей без допомоги батька, трудова міграція стає чи не єдиним виходом. Згідно з даними обстеження українських трудових мігрантів, що працюють в Італії, тільки 6,1% мігранток-жінок не мають дітей, тоді як понад 3/4 залишили вдома по 1 – 2 дітей, а майже 8% – по 3 і більше [14, с. 11].

Згідно з результатами другого загальнонаціонального обстеження з питань трудової міграції, проведеного Державною службою статистики України спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України за замовленням МОП у квітні – червні 2012 р., кількість громадян у віці 15-70 років, які з 1 січня 2010 р. до 17 червня 2012 р. працювали або шукали роботу за кордоном складала 1,2 млн. осіб, або 3,4% населення відповідного віку [5]. При цьому обстеженням не могли бути охоплені члени домогосподарств, які у повному складі виїхали за кордон і мешкають там вже протягом багатьох років, тобто реальні масштаби українського заробітчанства є більшими.

Традиційно у міграціях, насамперед трудових, активніше беруть участь чоловіки.

Але з початку 2000-х років відбувається процес фемінізації української трудової міграції, що стає загальносвітовою тенденцією, про які свідчать результати першого загальнонаціонального вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань трудової міграції 2008 р. це: 67,2% – чоловіки, жінок серед них – 32,8%. Порівняно з результатами вибіркового обстеження Держкомстату у 2001 р., жінки становили лише чверть працівників-мігрантів (24%). Її специфікою на пострадянському просторі є те, що до неї долучилися не тільки робітничі, але й представниці збіднілого середнього класу, включаючи його вищі шари – державних службовців, представників наукової інтелігенції, адміністративних структур тощо.

Згідно даних МОМ 2011 року кількість емігрантів, тобто вихідців з України за переписами населення зарубіжних країн, де вони проживають, становить 6,5 млн. осіб – це 14,4 % від усього населення України. А кількість осіб, які емігрували у 2011 році становить 12 тис. 272 осіб – це на 8,7%, або на 1 тис. 167 людей менше порівняно з 2010. Щодо статево приналежності, то це близько 67% чоловіки, та 33% жінки, тобто 4050 жінок [11]. Водночас, міграції в деякі країни ЄС, особливо в Південну Європу, притаманна перевага жінок. Так, в Іспанії вони становлять до 55% усіх вихідців з України, що працюють у країні; у Греції – 75,5%, в Італії – 90,2%. Натомість міграція в деякі інші країни є переважно чоловічою: в 2001 році чоловіки становили 80,6% українських заробітчан, що працюють у Польщі, у Португалії – 68%, у Росії – 60,4%, у Німеччині – 60,9% [16].

О. Малиновська пояснює процес фемінізації української трудової міграції трьома причинами: у країнах-реципієнтах збільшується попит на жіночу робочу силу в домашньому господарстві та сфері послуг; підтримка співвітчизників, родичів, друзів, які внаслідок уже тривалої еміграції з України встигли закріпитися в зарубіжних країнах, зменшує ризики міграції, у т. ч. загрозу потрапити в ситуацію торгівлі людьми, полегшує її здійснення для жінок; деякі мігранти, які успішно облаштувалися в країні перебування і налаштовані на тривале перебування там, об'єднуються із своїми сім'ями за кордоном [9, с. 18].

Як уже зазначалося вище, серед трудових мігрантів переважають чоловіки, які становлять майже 2/3 усіх мігрантів. При цьому спостерігаються суттєві відмінності в напрямках зовнішніх трудових міграцій чоловіків та жінок. Так, в період 2005 – 2008 років серед основних країн-реципієнтів вітчизняної робочої сили помітне переважання жінок спостерігається серед мігруючих до Італії [12, с. 125]. Серед працюючих у Польщі, Іспанії та Португалії переважають чоловіки, однак частка жінок є вищою, ніж по всіх міграційних потоках. Польща, Чехія і, особливо, Росія є країнами переважно чоловічої міграції з України.

Особливістю сучасної міграційної ситуації є значна диференціація інтенсивності міграційних потоків. Україна залишається однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі. Найбільшими країнами-реципієнтами вітчизняної робочої сили є Російська Федерація (43,2%), Польща (14,3%), Італія (13,2%) та Чеська Республіка (12,9%). Серед інших країн, куди спрямовані помітні потоки трудових міграцій, є Іспанія (4,5%), Німеччина (2,4%), Угорщина (1,9%), Португалія (по 1,8%). При цьому спостерігаються суттєві відмінності у напрямках зовнішніх трудових міграцій чоловіків та жінок. Так, серед основних країн-реципієнтів вітчизняної робочої сили перевага жінок спостерігається серед мігруючих до Угорщини (53,0%) і, особливо суттєва – до Італії (78,5%). Серед працюючих в Білорусі, Польщі та Іспанії переважають чоловіки, однак частка жінок тут є помітно вищою, ніж по всіх міграційних потоках. Російська Федерація і Чеська Республіка є країнами переважно чоловічої міграції з України (83,8% та 75,1% відповідно). Гендерна структура заробітчан у Німеччині та Португалії в цілому відповідає загальному розподілу трудових мігрантів за статтю [5].

Таким чином, порівнюючи дані різних досліджень можна стверджувати, що помітною особливістю розвитку трудових міграцій в останні роки є: по-перше,

збільшення кількості жіночої міграції; по-друге, збільшення випадків переходу трудової міграції українських громадян в постійну форму (в 1990-х роках такі випадки були рідкісними). Зокрема довгострокові мігранти, які освоїлися в країнах Південної Європи, все частіше забирають до себе своїх дітей. Необхідно усвідомлювати, що частина трудових емігрантів вже ніколи не повернуться в Україну.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. В Украине начинается новая волна эмиграции [Електронний ресурс] // MIGnews. – 11 січня 2013. – Режим доступа : <http://mignews.com.ua/sobitiya/inukraine/502830.html>. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.
2. Воронович З. Вирок держави: 91% молоді не хоче жити в Україні! [Електронний ресурс] / Зіновія Воронович // Високий замок. – 29 листопада 2012. – Режим доступа : www.wz.lviv.ua/ukraine/121339. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.
3. Дослідження ситуації у сфері трудової міграції: Україна (аналітична доповідь) [Електронний ресурс] / Документ для обговорення на Національному тристоронньому семінарі з питань зовнішньої трудової міграції у рамках Проекту МОП «Можливості професійного навчання, зайнятості та міграційна політика як фактори запобігання й скорочення масштабів торгівлі жінками в Україні». – 2-4 листопада 2005. – Режим доступа : www.ilo.org.ua/DocLib/Публікації/Migration%20Policy%20Study%20Final_2005.pdf. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.
4. За кордон хоче переїхати 91 % українців. Знайти достойну роботу зможуть лише одиниці [Електронний ресурс] // Дослідний центр Міжнародного кадрового порталу HeadHunter Україна. – 2012. – Режим доступа : <http://hh.ua/article/14496>. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.
5. Звіт про науково-дослідну розробку здійснення моніторингу реалізації генеральної схеми планування території України та підготовка щорічної доповіді кабінету міністрів України про стан її реалізації за 2012 рік, 2 етап. Підготовка звіту про моніторинг реалізації Генеральної схеми планування території України за період 2012 р. та підготовка проекту доповіді Кабінету Міністрів про стан її реалізації (заключний). Договір №Н-10/242-2013 від 18. 10. 2013 [Електронний ресурс] // К. – 2012. – Режим доступа : www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/2273/MonitoringGenscheme_Zvit_za2012.pdf. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.
6. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
7. Зовнішня трудова міграція населення України // Державний комітет статистики України, Український центр соціальних реформ. – К. : ДП «Інформаційноаналітичне агентство», 2009. – С. 27.
8. Из Украины уже хотят уехать 2,5 миллиона человек [Електронний ресурс] // MIGnews. – 20 лютого 2013. – Режим доступа : http://mignews.com.ua/aktualnye_novosti/449402.html. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.
9. Малиновська О. Зовнішня трудова міграція з України: деякі характеристики та гендерні особливості / Олена Малиновська // Жінки та міграція. – Харків: Права людини, 2010. – С. 18.
10. Міграційна політика України: стан і перспективи розвитку / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2010. – 32 с. – С. 3.
11. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс] // Міжнародна організація з міграції (МОМ) в Україні. – вересень 2011. – Режим доступа : http://iom.org.ua/ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.
12. Населення України. Трудова еміграція в Україні // К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – С. 125.
13. Одинець С. Міграція: заборонити не можна дозволити [Електронний ресурс] / Світлана Одинець // Політ. уа. - 13 марта 2012. – Режим доступа : <http://polit.ua/articles/2012/03/13/migr.html>. (дата звернення 20. 02. 2015) – Назва з екрану.
14. Соціальне обличчя новітньої української трудової міграції. – Львів, 2003. – С. 11.
15. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – К., 2003. – С. 18.
16. Толстокорова А. Жіноче обличчя трудової міграції: усе більше українок вирушають на заробітки за кордон [Електронний ресурс] / Аліса Толстокорова // Український тиждень.

– 27. 08. 2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/58627>. (дата звернення 20.02.2015)
– Назва з екрану.

REFERENCES:

1. 'V Ukraine nachinaetsya novaya volna emigratsii' (2013) [New wave of emigration beginning in Ukraine] In *MIGnews*, 11.01.2013, available at: <http://mignews.com.ua/sobitiya/inukraine/502830.html>. (Accessed 20 February 2015)
2. Voronovych, Z. (2012) 'Vyrok derzhavi: 91% molodi ne khoche zhyty v Ukrayini!' [Sentence country: 91% of young people do not want to live in Ukraine!] In *Vysokyy zamok [High Castle]*, 29 lystopada 2012, available at: www.wz.lviv.ua/ukraine/121339. (Accessed 20 February 2015)
3. *Doslidzhennya sytuatsiyi u sferi trudovoyi mihratsiyi: Ukrayina (analitychna dopovid)*. Dokument dlya obhovorennya na Natsional'nomu trystoronn'omu seminari z pytan' zovnishn'oyi trudovoyi mihratsiyi u ramkakh Proektu MOP «Mozhlyvosti profesijnoho navchannya, zaynyatist' ta mihratsiyna polityka yak faktory zapobihannya y skorochennya masshtabiv torhivli zhinkamy v Ukrayini» (2005) [Study the situation of labor migration: Ukraine (analytical report). Discussion paper on national tripartite workshop on foreign labor migration in the framework of the ILO Project «Opportunities for vocational training, employment and migration policies as factors preventing and reducing trafficking in Ukraine»], available at: www.ilo.org.ua/DocLib/Publikatsiyi/Migration%20Policy%20Study%20Final_2005.pdf. (Accessed 20 February 2015)
4. *Za kordon khoche pereyikhaty 91 % ukrayintsev. Znayty dostoynu robotu zmozhut' lyshe odyntsi* (2012) [91% of Ukrainian wants to move abroad. Find a decent job will only unit], available at: <http://hh.ua/article/14496>. (Accessed 20 February 2015)
5. *Zvit pro naukovo-doslidnu rozrobku zdiysnennya monitorynhu realizatsiyi heneral'noyi skhemy planuvannya terytoriyi Ukrayiny ta pidhotovka shchorichnoyi dopovidi kabinetu ministriv Ukrayiny pro stan yiyi realizatsiyi za 2012 rik, 2 etap. Pidhotovka zvituv pro monitorynh realizatsiyi Heneral'noyi skhemy planuvannya terytoriyi Ukrayiny za period 2012 r. ta pidhotovka proektu dopovidi Kabinetu Ministriv pro stan yiyi realizatsiyi (zaklyuchnyy). Dohovir № 10/242-2013 vid 18.10.2013* [Report on the research and development of monitoring implementation of the general scheme of planning the territory of Ukraine and preparing an annual report Cabinet of Ukraine on its implementation by 2012, Stage 2. Preparation of the report on monitoring the implementation of the General Scheme of Planning in Ukraine for the period of 2012 and preparation of the draft report of the Cabinet of Ministers on the status of its implementation (final). Contract № 10/242-2013 on 18.10.2013], available at: www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/2273/MonitoringGenscheme_Zvit_za2012.pdf. (Accessed 20 February 2015)
6. *Zovnishnya trudova mihratsiya naselelnya Ukrayiny* (2002) [Zovnishni trudovi mihratsiyi naselelnya Ukrayiny], Kyiv, RVPS Ukrayiny NAN Ukrayiny, 206 p.
7. *Zovnishni trudovi mihratsiyi naselelnya Ukrayiny* (2009) [Zovnishni trudovi mihratsiyi naselelnya Ukrayiny], Kyiv, DP «Informatsiynoanalitychne ahentstvo».
8. 'Iz Ukrainy uzhe khotyat uekhat' 2,5 milliona chelovek' (2013) [2.5 million people already want to leave Ukraine], In *MIGnews*, 20.02.2013, available at: http://mignews.com.ua/aktualnye_novosti/449402.html. (Accessed 20 February 2015)
9. Malynovs'ka, O. (2010) 'Zovnishnya trudova mihratsiya z Ukrayiny: deyaki kharakterystyky ta henderni osoblyvosti' [External labor migration from Ukraine: some gender characteristics and features] In *Zhinky ta mihratsiya [Women and migration]*, Kharkiv, Prava lyudyny.
10. Malynovs'ka, O. (2010) *Mihratsiyna polityka Ukrayiny: stan i perspektyvy rozvytku [Migration Policy of Ukraine: state and prospects of development]*, Kyiv, NISD, 32 p.
11. *Mihratsiya v Ukrayini: fakty i tsyfy. Mizhnarodna orhanizatsiya z mihratsiyi (MOM) v Ukrayini. – veresen' 2011 [Migration in Ukraine: facts and figures. International Organisation for Migration (IOM) in Ukraine]*, available at: http://iom.org.ua/ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf. (Accessed 20 February 2015)
12. *Naselelnya Ukrayiny. Trudova emihratsiya v Ukrayini (2010) [The population of Ukraine. The labor migration in Ukraine]*, Kyiv, In-t demohrafiyi ta sotsial'nykh doslidzen' im. M. V. Ptukhy NAN Ukrayiny.
13. Odynets', C. (2012) 'Mihratsiya: zaboronyty ne mozhna dozvolyty' [Migration: ban should not be allowed], In *Polit.ua*, 13.03.2012, available at: <http://polit.ua/articles/2012/03/13/migr.html>. (Accessed 20 February 2015)
14. *Sotsial'ne oblychchya novitn'oyi ukrayins'koyi trudovoyi mihratsiyi (2003) [The social*

face of modern Ukrainian labor migration], L'viv.

15. Stan dotrymannya ta zakhystu prav hromadyan Ukrainy za kordonom: Spetsial'na dopovid' Upovnovazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrainy z prav lyudyiny (2003) [The observance and protection of rights of citizens of Ukraine abroad: Special report of the Verkhovna Rada of Ukraine on Human Rights], Kyiv.

16. Tolstokorova, A. (2012) 'Zhinoche oblychchya trudovoyi mihratsiyi: use bil'she ukrayinok vyrushayut' na zarobitky za kordon' [Female face of migration: more and more Ukrainians go to work abroad] In *Ukrayins'kyi tyzhden'* [Ukrainian week], 27.08.2012, available at: <http://tyzhden.ua/Society/58627>. (Accessed 20 February 2015)

Пуїо Г. И., ассистент кафедры общественных дисциплин Мукачевского государственного университета (Мукачево, Украина), E-mail: pujo-galina@rambler.ru

Украинская трудовая миграция в ЕС: основные причины и возможные последствия.

Аннотация. Исследовано современное состояние и масштабы украинской трудовой миграции в ЕС. Определена структура трудовых мигрантов по половому признаку, по возрастным группам, уровню образования и сферой занятости. Изучена географическая направленность и уровень участия различных регионов Украины в трудовой миграции, выявлены причины такого распределения. Определены факторы влияния на трудовую миграцию и ее последствия.

Ключевые слова: международная трудовая миграция, миграционный процесс, страны-члены ЕС.

Pujo G. I., assistant department of social sciences Mukachevo state university (Mukachevo, Ukraine), E-mail: pujo-galina@rambler.ru

Ukrainian labor migration in the EU: main causes and possible effects.

Abstract. The deals with current situation and scope of labor migration in Ukraine. The structure of migrant workers by gender, age group, level of education and employment were described. The geographic focus and level of participation of different regions of Ukraine in labor migration, revealed the reasons for this distribution were investigated. The factors of influence on labor migration and its consequences were revealed.

Key words: international labor migration, migration, the EU Member States.

УДК 32:303.442.3

Ржевська Н. Ф.

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної інформації
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
E-mail: rzhevaska@ua.fm

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Анотація. Стратегічне прогнозування потрібне для того, щоб зробити зовнішню політику держави стабільною й послідовною, а отже – ефективною. Політика держави з чітко означеними цілями, яка послідовно здійснюється за наявності інших рівних умов, є впливовішою в міжнародних відносинах, ніж політика прагматична, яка не має чіткої стратегії і прямує від однієї перспективи до іншої.

Ключові слова: прогнозування, стратегічне прогнозування, політика, зовнішня політика держави.

Прогнозування міжнародних відносин, до якого пропонуємо віднести прогнозування стратегічне, є найскладнішим різновидом гуманітарного прогнозування. Динаміка сучасних глобальних, а отже – субконтентальних і субрегіональних змін є настільки стрімкою, масштабною й глибокою, що може слугувати ва-